

SPOMINI NA SKUTO

DR. JOSIP SERNEC

»Imam opraviti v Gornjem Gradu, pa bi se rad kake tri dni mudil v Solčavskih planinah — kakovo pot pa mi ti nasvetuješ?« vprašal sem meseca julija 1879. I. v Celju nekega prijatelja, imenitnega turista.

»Če dopoldne v Gornjem Gradu opraviš,« dejal je, »se lahko popoldne pelješ po okrajni cesti na Kranjsko do Bistriške doline, potem prideš peš do hiše slavnega vodnika Uršiča, tam prenočiš in kreneš drugi dan na Skuto, odtod pa po Turškem Žlebu na Okrešelj in k Plesniku v Logarjevo dolino ter čez Ljubno v Mozirje. — Skuta je baje ‚nekaj težavna‘, pa kakor tebe poznam, ne bo nič prehuda za te.«

Ker mi takrat pomen besede ‚težaven‘ v turističnih krogih še ni bil do čista znan, sem takoj se zahvalil za nasvet in sklenil ravnati se po njem.

Prišel sem z malo vrečo na hrbtu prav dobre volje proti večeru do Uršiča, precej majhnega, a krepkega moža, starega kakih 40 let, kateri me je prav prijazno vzprejel, pa se nekako čudil, da nisem s seboj imel niti planinskih čevljev niti visoke palice. Dal mi je koruznih žgancev z mlekom za večerjo, za spavališče pa mi je odkazal posteljo v ravno izdelani prav čedni lovski hiši zraven svoje kočje, kjer sem se čez malo ur prebudil bolan v želodcu in v glavi. Po vsej pravici sem to bolezen pripisal nezdravemu vzduhu od novega, še mokrega zidovja. Prav rad sem zatorej zapustil svoje ležišče ob eni uri zjutraj, ko je moj vodnik me prišel klicat. Na svojo bolezen se nisem oziral, češ, da bode sveži zrak me skoraj popravil, in tako sva kmalu korakala iz prva po vedno ožji dolini, potem pa na desno po jako strmi poti navzgor.

Ne preje ne sleje nisem videl kaj črevljev svojega vodnika enacega: podplati so bili leseni, popolnoma ravni, iz njih pa je molelo kakih 20 čez palec dolgih ostrih žrebiljev. Moj tovariš se je seveda ogibal mehkega pota, da ne bi kje obtičal, po skalovji pa je ubral vsak korak prav čudovito glasbo. Včasih si mislil, da čuješ škripati sto rodih koles težko naloženih voz!

Stopivši na prvi višini iz hoste, gleda vodnik po planinskem svetu, kateri se je zdajci razgrnil pred nama, in kažoč proti nekemu planinskemu pašniku, pravi: »Divje kozel!« — Jaz gledam in gledam, pa ničesar ne vidim. Šele ko je prav po lovsko natanko meril s svojo palico in ko sem za njegovim hrbtom preko nje motril, zagledam tri rjave pike, po katerih sem

pa šele, ko so se začele premikati, spoznal lovca tako zaželene divje kozje.

Naprej gredoč sem ravno razkladal svojemu radovednemu tovarišu nekaj, o čemer me je bil vprašal, ko prideva do prvega sitnega mesta. Zgoraj strmina, spodaj prepada, pot prav ozek in od vode in mraza prejedan.

Uršič hitro prestopi nevarni, kakih 15 korakov dolgi prelaz. Onkraj se obrne in me pozorno opazuje. Namah sem spoznal, da me hoče zdaj izkušati o mojih turističnih zmožnostih. Sigurno stopaje po tej kočljivi poti, sem kolikor mogoče hladno nadaljeval svoj pripovedek, dokler nisem bil onkraj prepada zraven vodnika. — »Gospod, z Vami pa že pojdem, kamor boste hteli!« glasila se je njegova pohvala.

Že gredoč po hosti, je moj zgovorni vodnik nekajkrat omenil, da pelje prav siten del najinega pota »na sekret« in da bova, kadar prideva tam mimo srečno, potem dolgo imela najlepšo pot.

Na moje vprašanje, kaj pomeni ta beseda, je izkušal kraj opisati, pa se je pretrgal z besedami: »Boste že sami videli!«

Naprej gredoč mi naznani vodnik, da se bližava »sekretu«. Bila sva nemudoma pri navpični steni. Grozno globoko pod nama se je videla še pol v temi smrečja hosta, pot pa se je skoraj horizontalno vila tik stene in prepada, kak črevelj široka, pa drugače prav dobra, tako da sem popolno mirno hodil za vodnikom po tem prezanimivem kraju.

Mahoma pa neha pot, kakor bi jo odrezal, namesto nje pa se vzdiguje pod nama nova, prav strma gladka stena.

»Vidite, to je zdaj sekret! Čez to steno gori morava, potem pa pojdeva dolgo po najlepših pašnikih. Pride se pa že gori, saj so v peč zabiti železni obodci, za katere se je moč držati. Le gledal bom, če jih po zimi ni mraz zrahljal.« Takoj zagrabl Uršič nad seboj takšen obodec, ga trga, se suče škripaje s coklami navzgor, poprime više drugi obodec pa vpíje: »Le za menoj, gospod, ravno tako naredite ko jaz! — Pa mi dajte svojo palico, da boste imeli proste roke.« Na trebuhu ležečemu na silno strmi stehi, pokaže se mi zraven njegovih nog roka, v katero mu pomolim palico, ter odločno začnem plezati in se vlačiti za njim, poprijemajoč vselej tisti obodec, katerega je ravno bil izpustil.

Tako pridem kakih pet sežnjev više. Zdaj pa obodcev ni več bilo. »Gospod, za to travo se lahko držite, ta ne izpusti!« zakliče vodnik pred menoj. V dokaz začne trgati šopek trave, katere se je kakor nalašč prikazalo tu in tam v pečnih malih

razpokah. In — kaj se hoče? — taval sem in se vil za njim, zanašajoč se na držečnost trave in na svoja kolena, s katerimi sem se porival naprej. Srečno sva prelazila hudo pečino. Zadovoljno sede Uršič na zelen pašnik, kateri je, polagoma navkreber se dvigajoč, razprostiral se nad nama. Blizu prepada pa je velika skala molela kakor oblok čez zemljo. Pod njo je bilo vse poteptano in blatno kakor v živinskem hlevu, in v tem naravnem zavetju so se nahajali nenavadno veliki kupi ekskrementov divjih koz — in sedaj sem vedel, odkod prihaja ime »sekret«.

Stopala sva kako poldrugo uro po planinskem mastnem pašniku, po katerem po Uršičevi trditvi se ni še bila nikdar pasla domača živina. Po potu sem našel v travi ptičje gnezdo s tremi rjavimi, svetlo preškopljenimi jajci, velikimi kakor golobova jajca — ter seveda pustil vse lepo v miru. Više gori mi je kazal Uršič zanimivo luknjo v zemlji, merečo v presegu okoli enega in pol črevlja. Iz te luknje je pihal oster, silno mrzel veter, in če si glavo pomolil k njej, slišal si iz notranje globine votlo tuljenje, kar kaže, da je znotraj velikanska votlina. Dolgo pa nisem smel poslušati te čudne godbe, ampak kmalu sem moral odmakniti potno svojo glavo od premrzlega piša.

Imela sva zdaj pred seboj na zapadu Grintovčevo strmino, proti severu pa sva se bližala strmim pečinam, iz katerih je Skuta molela kakor top rog, pred njimi pa je bilo mnogo večjih in manjših snežnih planjav. Zagotavljal mi je vodnik, da je to leto za mesec julij še nenavadno mnogo snega (ali, kakor je on dejal, snieha).

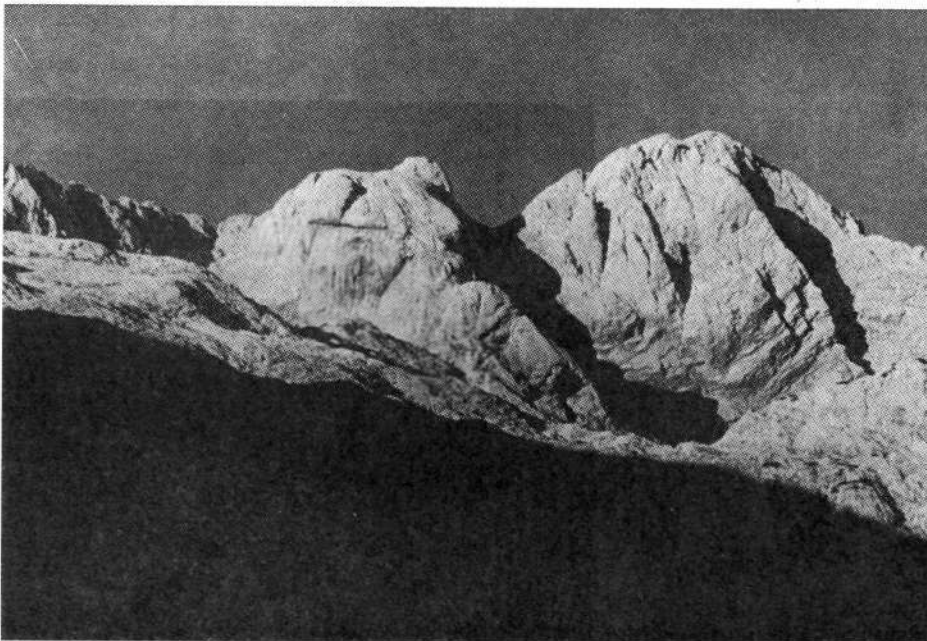
Stopaje po prvem ne prestrmem snežnem polju, mi je pravil, da pelje tod drugače po leti čisto dobra, suha pot. Kmalu pa prideva k dosti strmejšim snežnim streham. Sneg je bil precej zmrzel. Navadno se ga je vodnik ognil ter lazil po vseh štirih z menoj po skalovju, le nekaterikrat, če je bila pečina pregledka in prestrma, sva stopila na tak sneg.

Vselej pa me je zvesti tovariš resno svaril, naj počasi in previdno stopam za njim, ter je pred vsakim korakom po dva in trikrat sunivši s coklo napravil stopnje, po katerih sem molčé jako počasi za njim se pomikal navzgor. Dokler sva korakala po taki gladki, polzki strmini, ni nehal svariti, pri lazenju po skalovju pa je bil dosti manje skrbljiv za me, smatrajoč takšno hojo po zmrzlem snegu po vsej pravici za najnevarnejšo.

Tu pa tam mi je z zadovoljnostjo pokazal rdeča znamenja na pečini — napravljena po mnogozaslužnem Frischaufu, ter me s tem prepričal, da sva na pravem potu, — če prav v »potu« ni moglo več govora biti, ko ga nikjer ni bilo. Zadnjo uro pa sem skoro ves čas lazil po pečinah po vseh štirih brez palice in brez suknje, katero oboje mi je odnašal moj postrežljivi tovariš.

Nisem mogel dovolj občudovati spretnosti in predrznosti svojega vodnika. Lazil je naprej kakor veverica. Nekaterikrat je, kolikor je mogel, objemal kako predebelo, gladko navpično skalo, nastavljal noge na gladki kamen, črrr, črrr, črrr... so kra-

Dolgi hrbet, Štruca in Skuta z Velikih Podov
(iz fotomonografije Grintovci Franceta Steleta)

spale cokle po skali hitro druga za drugo, zgoraj pa je z rokami ravno tako naglo naprej taval — in hipoma se je z rokami prejel za kak poldrugi do dva sežnja višji rob ter se z lahka postavil na njega — samo naglo drganje z žreblji po gladki steni je dvigalo njegovo truplo. Ne vem, če je mnogo hribolazcev kaj enacega videlo!

Smeje je poslušal moje občudovanje, pa kmalu se je kje usedel ali ulegel in mi roko ali tudi palico pomolil navzdol, da mi je tako pomagal laziti do njega.

Na zadnje prideva čisto v megli na top vrh. — Uršič mi razodene — da sva na Skuti!

Žal, da so se zadnje pol ure pod vrhom začele megle poganjati okoli naju, in poleg tega mi je veselje precej kratila še moja ljubezen. Želodec se mi je prehudo uprl proti ogljikovi kislini, katero sem vdihal po noči od svežega apna.

Večkrat sem se moral na potu ustaviti in dočakati, dokler se ta spor ni polegel, in še na vrhu po tolikšnih težavah mi je kratil ta revolucijski želodec moje veselje, sicer pa na vrhu zadnjikrat. Predno sem odšel, me je črna kava ozdravila in pokrepčala, in megla je bila vsaj toliko milostna, da je tu pa tam zapustila Skutsko glavo ter mi dovolila gledati v globine okoli sebe in občudovati velikansko in grozljivo pečevje proti Babi in Ojstrici. Uršič mi je izkušal razkladati vrhe, sedla in doline, pa le malo sem si mogel predočiti svet, ker večinoma so bili kraji, proti katerim je kazal, v sivi megli.

Čez pečine sva plazila po isti poti nazaj, samo poiskala in izkoristila sva si tista snežna polja, katera niso bila prestrma in na podnožju brez nevarnosti. Po Uršičevem nauku sem namreč zajahal svoje zavihano ogrinjalo in, držeč sprednji konec proti prsim, spustil se po teh saneh navzdol, on pa je, stoječ in na palico se naslanjaje, dirjal za menoj. Pod Skutskim vrhom pa sva krenila na levo, in o tem potu imam neki prizor v živem spominu. Morala sva namreč čez leden potok, kateri se je kaka dva sežnja niže končaval v grozen prepad. Led je bil večinoma prav gladek in nagnen proti prepadu.

Obstal sem in hotel se posvetovati z vodnikom, on pa je s svojimi coklami kmalu bil na oni strani in le dejal, naj grem za njim! — Ko sem koračil črez to polzko ledeno ploščo kake štiri metre v širokosti brez vseh pripomočkov, palica moja niti ni imela ostrega konca, tedaj me je edinkrat ta trenotek prešinil strah, vender sem pa korakal počasi in tako previdno ko mogoče ter srečno dospel na drugo stran. Ko bi mi bilo na tem ledu izpoddrnilo, ne verjamem, da bi se bil mogel dvigniti pred prepadom!

Morala sva zopet brez pota navzgor do nekega sedla in po pečinah navzdol na severni strani rebra Skutskega gorovja.

Na tej plati je bilo vse v snegu razen strmih pečin, in Uršič je dejal, da dvomi, da je mogoče priti po tem obilnem snegu do Kamniškega sedla. Šel je do najbližjega vrha pogledovat in vrnivši se rekel odločno, da ne bo mogoče zvršiti nameravanega pota. Pristavil je, da bo najbolje na tej severni strani iskati si pota v dolino* in vrniti se na njegov dom v Bištriški dolini.

Seveda sem se udal temu nasvetu brez ugovora, in šla sva zopet na delo.

Pod skalovjem, na katerem sva stala, se je razširjala navzdol le ena, pa več ko 4 kilometre dolga in silno široka snežna planjava. Ker pa so kamenite stene segale v velikem polkrogu navzdol, je tudi gornji rob snežne planjave zraven stene se nižal polagoma navzdol. Snežna stena je bila skoz in skoz okoli tri četrt metra oddaljena od pečine, ker se je bila zraven nje raztopila. Sneg je bil od kraja okoli 3—6 metrov debel, pa tudi podjeden.

Uršič je dejal, da po tej strmi snežni planjavi ne moreva navzdol, in pristavil, da se morava spuščati navzdol vedno blizu snežnega roba po skalah. Pokazal je na daljni spodnji konec snežnega roba v dolino, na tamkajšnjo zeleno trato in na smreke, katere so se videle od najinega sedeža liki igle, in pristavil, da druga leta, kedar snega ni, je cela pot tod navzdol prav lahka.

Zdaj se je začelo novo in sicer najtežavnejše plezanje: on naprej, pa vedno me hvaleč, kakor da bi se bal, da bi jaz ne izgubil poguma, jaz pa za njim čisto malomaren proti vsaki nevarnosti.

Enkrat, ko nisem vedel dalje navzdol, je bil namaš blizu tri metre pod menoj. Ukaže mi uvesti se na kameniti nos, kateri je molel iz stene, potem sem se pa moral obrniti na trebuh. Noge so mi visele navzdol — kam, še gledati nisem mogel, moj tovariš pa zavpije: »Le spuščajte se še navzdol! Kmalu bom imel vašo nogo in jo vtaknil v luknjo.« In spuščal sem se navzdol in spuščal ter krčevito stiskal zakrivljene prste ob skoro gladki kamen, in vedno je še vpil: »Le še malo niže dénite desno nogo, bom jo takoj imel.« In ko sem še samo s prsimi in z glavo se naslanjal na kamen, je njegova roka zgrabila mojo nogo ter jo porinila na nekakšno podlogo, in ko sem se prepričal, da drži, pa sem se po njegovem ukazu dalje znižal s truplom. On mi zasadi drugo nogo niže, in kmalu sem zopet stal zraven njega tik snežnega roba.

Zdaj pa je postala pečina popolnoma navpična in gladka, tri četrt metra daleč od nje pa se je zavijal snežni rob navzdol. Ako bi na skali ostala, ne bi nikoli več mogla priti doli na snežni rob. »Kaj pa bo zdaj?« vprašam. — »Oh, z Vami bo to lahko šlo!« se mi je laskal. Rekši skoči

* Čez Zmavčarje.

z obema nogama hipoma od skale čez prepad na snežni rob ter mi pomoli roko nasproti. Jaz stopim ž njegovo pomočjo zraven njega na sneg, nato se obrne s hrbtom proti pečini in, kakor bi trenil, je že slonel na njej ter noge upiral na snežni rob, — pod njim pa je zijala tista že opisana globina, katera se je napravila vsled raztopljenega snega zraven pečine! Zdaj mi zopet pomoli roko, da ga posnemam, in že sva tiščala oba s svojima hrbtoma potrpežljivo steno. Nasmejem se mu, kaj li namerava. »Le čakajte!« je dejal pa začel drgati s hrbtom in capljati z nogami, in spravil se je tako za kakšnega pol metra niže od mene. Zopet mi da roko in mi pomaga ga posnemati, in kmalu sem bil zraven njega. Nato se zopet on pomika s hrbtom in z nogami, pa spet jaz — in prišla sva po tem gotovo izvirnem načinu vedno niže in dalje, dokler nisva skrbno s hrbtoma obrisala vse več ko 15 sežnjev dolge stene in spet našla na skali razpoklin in robov.

Naposled srečno dospeva na toliko zaželeno trato, od koder je naju peljala čisto nedolžna pot v Bistriško dolino na Uršičev dom. Po kratki krepčavi sem se poslovil od svojega vodnika tako srčno, ka-

kor od najzvestejšega milega prijatelja, ter dospel pozno zvečer v Kamnik.

Drugi dan se usedom popoldne v Ljubljani na brzovlak v kupé drugega razreda v isti obleki, v kateri sem bil prišel s Skute.

Meni nasproti sedi elegantna dama s svojim soprogom. Kmalu zapazim, kako me je začela ogledovati od nog do glave, in zabavalo me je, kako je njen obraz kazal vedno več osuplosti. Pa ni čuda: črevlji so bili oglodani, suknja in hlače pogosto natrgane, moje roke polne krvavih prask. Če sem premikal nogo ali roko, vselej je zopet našla kako novo hibo. Drezala je svojega moža ter mu šepetala kaj na ušesa in z očmi me vpraševala, kaj vse to pomeni, jaz pa sem natihoma se smeje obrnil se od nje in zadovoljno gledal Savinske planine, katere so se svetile v najlepšem solnčnem žaru. Naposled začne njen mož pogovor z menoj. Jaz prav prijazno odgovarjam, kmalu se gospa jame vtikati v razgovor in po ne dolgem uvodu plane na me z vprašanjem: »Ne zamerite, gospod! Kje ste bili?« In šele po prav srčnem smehu, katerega se nisem mogel vzdržati, sem kazal na Savinske gore ter jima moral povedati vse dogodke, dokler se nismo ločili v Celju.

80 LET PROF. MARIJANA LIPOVŠKA

IME, VKLESANO V GORNIŠKO KULTURO

TONE STROJIN

Visok in okrogel jubilej takega človeka, ki je v vsaki svoji potezi ohranil smisel za lepoto, natančnost in korektnost, pa poleg tega še marsikaj drugega, je zagotovo kulturni dogodek tudi za planinsko organizacijo, ki ima takšnega in tako dolgo let zvestega člana. Vse, kar je prišlo izpod Lipovškovih rok, gib roke po klavirskih tipkah, izpovedana ali zapisana beseda, prevod ali že misel, vse je bila dragotina za planinsko kulturo. Vsak urednik Planinskega vestnika je z Lipovškovim branjem imel gradivo za prve strani. Kulturni dogodek je že jubilej priznanega slovenskega glasbenika, virtuoza koncertanta, komponista, glasbenega pedagoga, daleč po glasbenem svetu znanega ime, za gornike pa enega od najboljših planinskih peres, kar smo jih imeli, topopisca iz naših planin, turnega smučarja, fotografa amaterja z umetniškimi kompozicijami iz narave.

LIPOVŠKOVE LITERARNE KOMPOZICIJE

Lipovškovo gorniško osebnost zasledimo že pred zadnjo vojno. Bolj kot v TK Skala — članstvo v njej je bilo že samo po sebi

priznanje osebi — se Lipovšek pojavlja v družbi sebi primernih, kulturno in gorniško visoko stoječih mladih izobraženec, ki jih sicer poznamo iz planinske zgodovine in literature. Iz tega obdobja so zgodnji prispevki za Planinski vestnik: s pomladanskih in jesenskih izletov, pa s smuških tur, ki jih je lahko naredil vsak. Toda če se poglabljamo v izrazno stavbo teh Lipovškovih spisov, spoznamo, kako se iz malih podvigov dá ustvariti literarna umetnina, kako iz vsakega stavka svojih misli pisec zna izpovedati bogastvo misli. Pravi dokaz, da za literarno ustvarjanje ni treba hoditi v Himalajo!

Ni jih malo, ki so nekatere Lipovškove sestavke v Planinskem vestniku, tiste iz Fužinarskih planin, iz gorá okrog Velega polja ali okrog Storžiča in drugod, uporabili kot vodnik — in še več od tega. Naj bo jubilantu v zadovoljstvo in priznanje, da so se sledniki njegovih besed poistovetili z njegovimi potmi skozi gorsko tišino. Lipovšek je s takimi sestavki ustvaril zgodbo o slovenski zemlji: ne za heroje, pač pa za uživalce gorske lepote. Podobne knjige, kot so Steze, smučišča in skale, vsaj že dve desetletji zaman pričakujemo iz založniškega programa naših hiš.

Tudi kompozicija Lipovškovih fotografij v Planinskem vestniku in knjigah je zvesta